

معرفی و دستورالعمل پرورش گیاه دارویی و زعفران

(توضیحات زیر بر اساس تجربیات شخصی به همراه نکات مهم علمی در رابطه با کشت و پرورش این گیاه می باشد)

مقدمه

زعفران با نام علمی *Crocus sativus* از گیاهان بومی ایران بوده و بیشتر در مناطق خشک و نیمه خشک کشت می‌شد، ولی در سال‌های اخیر در اکثر مناطق کشور به کشت و کار آن پرداخته شده است. در سال‌های اخیر با نو اندیشی و ظهور روش‌های جدید امکان اجرای عملیات زراعی مناسب را فراهم کرده و میزان تولید در سطح را افزایش داده است. زعفران گیاهی علفی و دائمی است که در اوایل تا اواسط فصل پاییز گل می‌دهد. این گیاه دارای ساقه زیرزمینی بوده که اصطلاحاً به آن پیاز می‌گویند و معمولاً بین ۲۰-۱ گرم وزن دارند.

۱- تهیه پیاز مناسب

- در رابطه با کشت و کار این گیاه دارویی یکی از مهم‌ترین مباحث، تهیه پیاز مناسب (از لحاظ اندازه، وزن و شکل) می‌باشد. استفاده از پیازهای کوچک و ضعیف می‌تواند سایر عملیات و رسیدگی‌های انجام شده طی دوره داشت را به هدر داده و نتیجه مطلوب محقق نشود.

- توصیه می‌شود در انتخاب پیاز مناسب نهایت دقت صورت گرفته و از پیازهای درشت با ظاهر مناسب استفاده کرد. اینکار می‌تواند با خرید از مکان‌های مورد اطمینان و یا استفاده از پیاز برداشتی سال دوم در زمین صورت گیرد.

۲- آماده‌سازی زمین

- زعفران معمولاً در انواع خاک‌ها رشد و نمو پیدا می‌کند ولی بهترین حالت برای این گیاه زمین‌های با بافت سبک‌تر و لومی با بافت متوسط و مواد غذایی مناسب است. این گیاه در زمین‌های سنگلاخی و زمین‌های با شیب زیاد در حاشیه تپه‌ها و مناطق با ارتفاع زیاد و همچنین ضعیف از لحاظ مواد غذایی نیز توانایی رشد دارد، ولی فراهم کردن شرایط بهینه در نهایت موجب حصول عملکرد بالاتر و همچنین تولید و تکثیر پیاز مناسب‌تر در سال بعد می‌گردد.
- ۳- به دلیل چند ساله بودن (۷-۱۰ سال و سن اقتصادی تا ۸ سال) گیاه و لزوم مقوی بودن هر چه بیشتر خاک، استفاده از کودهای حیوانی (۸۰-۱۰۰ تن در هکتار) در قبل از کشت و همراه با شخم زمین می‌تواند یکی از بهترین گزینه‌ها برای این گیاه می‌باشد.

۴- کاشت پیاز

- بهترین پیاز برای کشت از مزارع ۴ تا ۵ ساله بدست می‌آید. پس از کندن زمین و بیرون آوردن پیاز حاصل از کشت‌های قبل باید آنها را درجه‌بندی نمود و آنهایی که وزن بیشتر از ۸ گرم دارند را برای کشت در مزرعه انتخاب کرد.
- جهت حصول نتیجه بهتر نیز می‌توان پیازها را در زمین محدودی کشت کرده و تمام رسیدگی‌های لازم را در حد مناسب رعایت کرده و از این پیازها برای کشت بعد استفاده کرد.
- زمان کاشت پیاز از اوایل تا اواسط اردیبهشت ماه تا اوایل تیرماه می‌باشد و این زمان دقیقاً زمان خواب پیازها و خشک شدن برگ‌های پیاز در خاک می‌باشد.
- جابه‌جایی پیازها در مرداد و شهریور به پیازها صدمه زده و فرآیند ایجاد گل و رشد مناسب بوته را تحت تاثیر قرار می‌دهد. هرچه فاصله کندن پیاز از زمین و کاشت در زمین کمتر باشد؛ مناسب‌تر است.
- فاصله کشت بوته در روی ردیف ۱۰ تا ۱۵ سانتی‌متر، بین ردیف ۳۰ تا ۴۰ سانتی‌متر و در چاله‌هایی با عمق ۱۵ تا ۲۰ سانتی‌متر می‌باشد. برای هر هکتار ۴ تا ۵ تن پیاز مورد نیاز است.

۵- آبیاری

- بطور کلی گیاه زعفران ۳ تا ۴ مرتبه آبیاری بر اساس منطقه کشت نیاز دارد. اولین آبیاری از اوایل مهرماه شروع می‌شود که پس از آن باید عملیات سله‌شکنی در مزرعه انجام گیرد.
- آبیاری دوم (زاج آب) نیز به فاصله ۱ ماه تا ۴۰ روز از آبیاری اول صورت گرفته و در رشد رویشی این گیاه اهمیت زیادی دارد.
- آبیاری سوم در اوایل اسفند جهت وجین آسان‌تر مزرعه و آبیاری چهارم نیز در اواخر اسفند جهت حفظ رطوبت پیاز و رشد پیاز دختری لازم است.
- آبیاری پنجم نیز قبل از زرد شدگی برگ‌های گیاه صورت گرفته و قبل از فصل خواب پیازها می‌باشد.

۶- کوددهی

- گیاه زعفران گیاهی کم توقع بوده و در صورت دریافت مواد غذایی می‌توان انتظار حصول محصول مطلوب را داشت. خاک‌های کلسیم‌دار برای رشد این گیاه بسیار مفید و مناسب هستند. در زمان آبیاری دوم این گیاه می‌توان حدود ۱۰۰ کیلوگرم اوره در هکتار را همراه با آب آبیاری استفاده کرد.

- مصرف کود حیوانی در مزرعه و قبل از کشت می‌تواند مقاومت گیاه زعفران را در مقابل یخ‌زدگی افزایش دهد و همچنین سبب حفظ رطوبت در خاک می‌شود و گیاه در زمان خشکسالی کمتر صدمه می‌بیند.
- توصیه می‌شود از کود ازته بیشتر از موارد گفته شده مصرف نکنید زیرا محصول زعفران را کاهش (به دلیل رشد رویشی) و دخترزایی بیشتر را باعث می‌شود.

۷- مبارزه با علف‌های هرز و سله‌شکنی

- وجود علف‌های هرز در زمین به شدت بر روی رشد این گیاه تاثیر گذاشته و کاهش عملکرد و عدم رشد مناسب پیازها برای سال بعد را باعث می‌شود.
- سله‌شکنی در مزارع زعفران بعد از آبیاری اول بسیار اهمیت داشته و باید دقت کرد به پیازها آسیب وارد نشود.

۸- آفات و بیماری

- کنه از جمله آفات زعفران بوده که مستقیماً بر روی پیازها فعالیت دارد و از آنها تغذیه کرده و سبب ایجاد زخم بر روی پیاز می‌شود. استفاده از پیازهای سالم، عمق کاشت مناسب و ضدعفونی پیازها قبل از کشت با قارچ‌کش و کنه‌کش در کنترل این بیماری تاثیر دارد.
- از جمله بیماری‌های مهم در این گیاه بیماری زوال پیاز بوده که با تاثیر مستقیم ریزوکتونیا در پیاز به وجود می‌آید. جمع‌آوری پیازهای آلوده و ضدعفونی کردن با سولفور دوکربن به میزان ۲۵۰ کیلوگرم در هکتار و عدم کشت پیاز در زمین‌های آلوده تا چند سال در کنترل این بیماری موثر می‌باشد.

۹- برداشت

- چیدن گل و جدا کردن کلاله از آن یکی از پرزحمت‌ترین و حساس‌ترین مراحل در کشت و پرورش این گیاه می‌باشد. عمر گل‌ها کوتاه بوده (۳ تا ۴ روز) و در صورت عدم برداشت به موقع از بین می‌رود. گل‌های برداشتی نباید در معرض نور و هوای گرم قرار گرفته و باید سریع به محل سرپوشیده و مناسب انتقال داده شوند.

- توصیه می‌گردد جهت حفظ کیفیت گل‌ها در این گیاه، عملیات برداشت در صبح زود صورت گرفته و گل‌ها به صورت غنچه و نیمه‌باز برداشت شوند.

۱۰- خواص دارویی

- بهبود سلامت تنفسی
- تقویت سیستم گوارش
- بهبود عادات خواب
- تقویت سلامت قلب و بهبود گردش خون